

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ ԺԲ. — ՇՐՋԱՆ ԺԲ.

ՏԱՐԻ ԺԲ. — ԴԵԿՏԵՄ. 1.

ՄԱՐԳԻՍ ՔԱՇԱԾՆԵՐԸ ՄԵՂԱԽՈՐ ՁԵՂԱԾ ՏԵՂԸ:

Ոչ մի բանի վերայ մարդ այնչափ չէ ցաւում, ոչ մի ժամանակ մարդիս մեղքը այնչափ չէ գալիս ուրիշին, քան թէ այն ժամանակ, երբ տեսնումենք մի հրեշտակի նման անմեղ, արդար երեսայ, որ երէկ վարդի նման մեր աչքի առ աջին կանգնած էր, յանկարծ այնպէս հիւանդացել է, որ անկողին մէջ տապակվումէ քաշած սաստիկ ցաւիցն: Նորա փոքրիկ մահիճի մօտ նստումենք սաստիկ անհանգիստ ու տխուր սրտով, վախը փորներումս, ու ոչ մի բան ձեռներիցս չէ գալիս, որ անէինք կամ նորա սաստիկ տաքութիւնը կտրելու, որ կրակի նման պրումէ խեղճին, կամ մի կերպով նորա քաշած նեղութիւնն թեթեւացնելու: Ինչքան ևս լաւ իմանայինք հիւանդ մխիթարելու կերպը, դարձեալ մի օգուտ չունի, որովհետեւ նա երեսայ է, չէ հասկանում: Ի՞նչի մի այսպիսի երեսայ, որ դեռ ևս աշխարհից տեղեկութիւն չունի, այսպիսի սարսափելի կերպով այս փուլ աշխարհիս զառնութիւններն պիտի քաշէ, ի՞նչի համար նորա զխնին ևս այսպիսի բան գայ, այսպէս տանջվի, որ դեռ ևս մի մեղք չէ արել:

Նոյն կերպով հարցնումէին երբեմն Քրիստոս մեր Տէրոջն՝ իւր աշակերտներն, երբ որ մօրից կոյր ծնած մի մարդի պատահեցան. «Վարդապետ, ո՞ւմ մեղքն է, դորա՞ն թէ իւր հօրն ու մօրն, որ այսպէս է պատահել սորան:» Նոքրա, որ սովորած էին հրեաների հին կերպով դեռ ևս մտածելու ու զատողութիւն անելու այսպիսի պատահմանքի վերայ, ու մարդի ամեն մի քաշած ցաւն, ունեցած հիւանդութիւնը կամ մարմնի պակասութիւնը պատիժ կհամարէին մարդիս արած մի վատ բանի համար, այս դիպուածը Աստուծու արդարութեան հետ համաձայնեցնել ու յարմար բերել չէին:

կարանում, բայց նոցա Երկնաւոր Ուսուցիչն պատասխան տուաւ, թէ ոչ իւր մեղքն է, և ոչ իւր հօրն ու մօրն, այլ նորա համար է, որ Աստուծոյ քննութիւնն արժանանայ:

Աշխարհիս Փրկչի բերանից դուրս եկած խօսք է այս խօսքը և մեզ շատ է մտածել տալիս վերան, Մեզ ևս մեր կեանքի մէջ ինչքան է պատահում, որ ցաւեր ենք քաշում, առանց հասկանալու, թէ մեր որ մեղքի համար է, որովհետեւ Աստուծու ընդդէմ այնպիսի մի բան արած չենք, որ պատժին արժանացած լինէինք: Հաստ անգամ ինքներս մեզ հարցնումենք այդպիսի ժամանակ թէ հազարաւոր մարդիկ բաղդաւոր են, լաւ օր են տեսնում, աշխարհիս վայելչութիւններն քաշում, մի՞թէ ես միայն արժանի չէի, մի՞թէ ես նոցանից վատ եմ: Ես նոցանից աւելի՞ մեղաւոր եմ, աւելի՞ արժանի եմ պատժի, ինքն Աստուած չէ՞, որ տուել է մեզ կեանքի վայելչութիւններին ցանկացող մեր այս զգայուն սիրտը: Ի՞նչի համար սիրով պիտի կպչեմ այն բանին, որ հաստատ գիտեմ, թէ ձեռիցս պէտք է դնայ ու որքան պիտի ցաւեմ, որ կորցրի, Ի՞նչի է ինձ տուեալ այս զգացմունքը ամեն բարի ու գեղեցիկ բանի համար, եթէ որ նորա համար միայն իմ սրտիս մէջ պիտի զարթնի, որ ինձ համար տխրութեան աղբիւր դառնայ: Աւելի լաւ չէ՞ր լիներ, որ ես մի ապառաժ քարի նման անզգայ լինէի:

Դուք կամենումէք ցաւ քաշողին մխիթարել, նա գիտէ ու հասկանումէ ձեր ասած խօսքերը. գիտէ, որ իւրեան մխիթարել էք կամենում. բայց ձեր ասածները նորա սիրտը չեն հանգստացնում. ձեր խօսքերը լաւ լսում է, միայն թէ սրտի վերայ այնպէս չեն ներգործում, որ հանգարտի, եթէ որ իւր մեղքով կորցրած լինէր իւր բաղդաւորութիւնն, ինքն իւրեան մէջ կմտածէր ու կասէր թէ, ոչ որքան մեղաւոր բռնելու տեղ չունիմ, ինքս եմ մեղաւորը: Բայց ի՞նչպէս անենք, երբ որ մենք մեղաւոր չեղած տեղերս այն բանից պէտք է զրկվինք, ինչ որ մեր բաղդաւորութիւնն էր. երբ որ չարահոգի մարդիկը մեր տան հանգստութիւնն ու խաղաղութիւնը խռովում են ու բողբոջվին խանգարում, մեզ մեր լաւ կեանքից ու ապրուստից զրկում, մեզ սև սրտով նստեցնում, մէկ խօսքով, մեր տունը քանդում. — կամ, երբ որ մի ձախորդութիւն, որից ազատվելու ճարն ու հնարը չենք գտնում, մեր ունեցած շունեցածիցն մեզ զրկումէ, տարիներով մեր պահածն ու յետ ձգածը մեր ձեռից հանում, ու մեզ տկլոր թողնում, այն տեղը հասցնելով մեզ, որ դռնից դուռն ման գանք, ողորմութիւն հաւաքենք, որ ապրենք: — Կամ, երբ որ կաթուածի հիւանդութիւնը մեզ բոլորովին զրկումէ մեր ոյժից ու զօրութիւնից, թուլացնելով մեզ ու անպէտքացնելով այնպէս, որ այնուհետեւ որչափ ևս կեանք ունենալու լինինք, մարդկային ընկերութեան մի օգտակար անդամ լինել ամենակէին չենք կարողանալու, մարդութիւնից դուրս գալով. — կամ, երբ որ մի մրկի նման մեզ վայր է ձգում մեզ պատահած մի մեծ անբաղդութիւն, որ մեզ համար այնքան մտքից անց կացնելու բան չէր, որ մեր մահից մի տեղեկութիւն ունէինք, բայց այս փորձանքից ամենակէին մի տեղեկութիւն,

մի կարծիք չունէինք:

Կանգնիր, գաղարիր, անբաղդ ողորմելի մարդ, քո ցաւն կարելի է մեծ լինի ու ասենք, որ յիրաւի մեծ է, բայց քո գանդատներդ ոչ քրիստոնէի գանդատներ են, և ոչ իրաւացի են: Յաւն, ու ուրախութիւնն, երկուսն ևս մարդիս կպատահի, երկուսն ևս մարդիս հաշտահարի: Բայց իւր քաջած ցաւի վերայ դատողութիւն պէտքէ անէ մարդս Աստուծու մեզ տուած բանականութեամբ, որ նոյնպէս կայ մարդիս բնութեան մէջ և որ անհամեմատ բարձր է մեր հոգեղէն բնութիւնից: Գու չես կարող արտասուքդ բռնել, երբ որ քաջդ գալիս է, դու չես կարող արգելել արիւնը, որ վերքիցդ զուրս է գալիս: Բայց քո բանականութեանդ կարող ես հրամայել, որ իւրեան ընդդէմ անարժան բան չանէ: Նորա մէջն է մարդիս ունեցած բանականութեան ոյժը, որ նա մտածէ, թէ ի՞նչպէս պէտքէ անէ, որ իւր գլխին եկած մեծ անբաղդութիւնիցն աւելի մեծ բաղդաւորութիւն ձեռք բերէ, որովհետեւ աստուածային նախախնամութիւնն չէ կամենում, որ մի բան մեր գլխին գայ զուր տեղը: Աստուծուց մեր գլխին եկածը զուր տեղը չգալ, անպատճառ մի օգտակար խորհուրդ ունին մեզ համար, որ մեզ միայն անհասկանալի է:

Կարծիք չկայ, որ աշխարհիս վերայ անբաղդութիւններ, փորձանքներ, նեղութիւններ, ցաւեր կան, որ մեր գլխին գալիս են և մեր արած մեղքի պատիժ չեն ամեն ժամանակ: Բայց և այնպէս Աստուած իւր անհուն իմաստութեամբն ու իւր անքննելի խորհրդովն տնօրինումէ մեզ համար, որ այդ մեր քաջելու բաներն մեր բարուն ծառայեն: Սակայն այսօրվան օրս ևս դեռ բաւական կան այնպիսի քրիստոնեաներ, որ Աստուծու վերայ դեռ ևս այն գաղափարն ունին, ինչ գաղափար որ ունէին Հրէաներ իւրեանց ժամանակին ու հին օրէնքին համեմատ: Կամենում եմ ասել, որ այժմ ևս դեռ կան այնպիսի քրիստոնեաներ, որ Աստուծուն կճանաչեն պատժող, խիստ դատաստան անող Աստուծոյ, որ հայրերի չարագործութիւնները իւրեանց զաւակներից է հանում մինչև երրորդ ու չորրորդ սերունդը: Այսպիսի քրիստոնեաները հոգով ու մտքով դեռ ևս այնքան չեն բարձրացել, որ ճանաչեն Յիսուսի Աստուծոյ, որ լի է իմաստութեամբ ու սիրով: Երբ որ յաւիտենական իմաստութիւնն հարկաւոր է համարում մեզ ցաւերի, նեղութիւնների վարժատունը տանելու, մեր քաջանքներից պէտքէ սովորենք աւելի հեղ, խոնարհ ու բարեպաշտ լինել: Մեր ամեն քաջած ցաւերը մեզ պէտքէ չեն, բայց մեր քաջածից շատը փորձանք ու փորձութիւններ են, որով մենք փորձվումենք: Այս է պատճառն, որ ամենաառաքինի ու ամենաբարեգործ մարդիկը ամենածանր բաներն են քաջում ու ամենից զոգուար բաներն նոցա զուլսն են գալիս: Քրիստոս մեր Տէրոջիցն ևս անմեղ, արդար կա՞ր, ու նորանիցն ևս աւելի անարժան անարգանք կրող, նորանիցն ևս աւելի մեծ չարագործի զարհուրելի մահով մեռնելու դատապարտվող կա՞ր, Եւ ի՞նչ այս նորա ամենարդար արիւնն չթափվեցա՞ւ մարդ-

կային ազգի մեծագոյն բարուն համար: որ Աստուծոյ քորձերն յայտնվէն:

Փորձութիւնք փորձանքը մարտող կրակ է: որ պէտքէ այրէ այն: ինչ որ մարտը չէ մեր սրտի մէջ և պիտի պողպատի նման պնդացնէ մեր հոգին: մեր բանականութիւնը լոյսի սուրբ պատերազմների համար: Լաւ կեանքը երբէք իսկապէս մեծ մարդիկ դուրս չէ բերել: այլ միշտ անբաղգուն լինան: նեղութեան վարժատունը միայն: Գիտութեան և արհեստի ամենազին: հերոսները: մարդկային ազգի ամենաերկի բարեբաւները ընդհանրապէս ստոր ու աղքատ միջակի մարդիկներից են: դուրս եկել: շարաշար աշխատութեամբ ու նեղութիւններով իւրեանց պատանեկութեան օրերն անց կացրել երկար ժամանակ կեանքի սատարի փուշոս ճանապարհով ման եկել: շատ ու շատ դժուարութիւնների հետ կոխ տուել: այն ահագին դժուարութիւնների հետ: որ ապագած քարի սարերի նման իւրեանց առաջին կանդնած են եղել: շատ անգամ իւրեանց պատահած բանից շարաշար կերպով խորովել են: բայց այս ամենայն բանը նորա համար պէտքէ պատահէր: որ նոցա հոգին աւելի զօրանայ: որ կատարել կարողանան աստուածային կամէն ու խորհուրդը մարդկային ազգի բարուն համար:

Այլ որ առանց իւր մեղքին սարսափելի ցուեր: նեղութիւններ է քաշում: իւրեան պատահած փորձանքի ամենաճանր հարուածների տակն աւելի ուրախ սրտով իւր գլուխը պէտքէ վերեւ բարձրացնէ: Գրեց մեր գլխին եկած այս փորձութեան հետ չկայ դեռ ևս շատ աւելի տանջող: այն մեր խղճմանքի յանդիմանութիւնը: որ կարծի նման խայթելով մարդիս ա սուս իւրեան թէ: քո ցանածն ևս հնձում: Առանց իւր մեղքի փորձանքի մէջ ընկնողը կարող է ուրախանալ: որ Աստուած իւրեան զօրծիք է բնորել աւելի բարձր բաների համար: կարող է նա: եթէ այս աշխարհիս մէջ Աստուծու արքայութեան ետեւիցն է ընկել: պատում: կարող է ասում: Բրիտոս մեր Տէրոջ այն առաջին աշակերտների կարգում իւրեան ճանաչել ու համարել: որոնք արհամարհումն անարգանք ու շղթաները ճշմարտութեան սիրոյ համար: կարող է նա Պօղոս առաքելաւի հետ անել: այս ժամանակիս քաջածնեքս արժէք չունին այն փառքի առաջ: որ մեր սրտի մէջ պէտքէ յայտնվի: Եթէ որ քո գործ կատարելու ասպարէզդ: որի համար փորձութիւնք քեզ պէտքէ զօրացնէ: շատ ընդարձակ ևս չլինէր: եթէ որ քո ազգականների կամ քո ընտանիքիդ մէջն ևս լինէր: մինչև անգամ քո իսկ սրտիդ մէջ լինէր: որ աւելի մարքովի ու ազնուանայ: — այն ժամանակ ևս միտք արա: որ մի մարդի միայն հոգու փրկութիւնն ևս մի այնպիսի գործ է արդէն: որի վերայ երկնքի հրեշտակները ուրախութիւնից լծալուսմէն:

Բայց անմեղութեամբ փորձանքի մէջ ամեն ընկնողները այս խրատը իւրեանց վերայ չեն ընդունում: մեր գլխին եկածների վարժարանից այս ուսումն չեն անում: Հատկապէս բանից: զօրծից ձեռ են վեր առնում: իւրեանց օրերը տրանջելով անց կացնում: կամ սխալվելով օգնութիւն են պատում: այն տեղը: ուր որ պէտք չէր: Այլ որ ոչ մի բանում մխիթարու-

Թիւն դանել չէ կամենում, և խելքը միտքը այնտեղ է, որ իւր առաջիկան կորցրած բաղդաւորութիւնը կրկին ձեռք բերէ, գորանով ցոյց է տալիս իւր անմատութիւնը, և թէ իւր խելքը աւելի բարձր է, քան թէ Նախախնամութեան իմաստութիւնը: պատճառ որ աստուածային իմաստութեան կամքով ոչնչացաւ իւր երկրաւոր բաղդաւորութիւնը: Այդ իմաստութիւնն էր, որ զարհուրելի բողէներում նորան սովորեցնել կամեցաւ թէ, ինչ է մարդ և ինչ է ամենայն մարդկային բանը, որ նորան աւելի ուժով քարշէ զէպ ի Աստուած և աստուածայինը: Նա էր, որ երկրաւոր կեանքի ամենայն խաղերը կամեցաւ նորա հոգու համար կրթող, ուսուցանող խրատներ առնել, որ նորան բարձրացնէ և աւելի բարձր դիրք բռնել տայ, որ այն դիրքիցն կարողանայ աւելի լաւ ճանաչել ու հասկանալ այն ամենայն բանի ոչնչութիւնը, ինչ որ աշխարհիս երեսը կայ, որ իւր հոգին նուիրէ իւր կեանքը այն անգին գանձին որ անանցանելի է:

Իրաւ է, մարդիս մէջ կայ ձգտումն կեանք վայելելու, առողջ ու լաւ ապրելու, այդ ձգտումն մարդս իւր մանկական հասակից ունի, այս ձրգտումն մեզ հետ միասին մեծանումէ, բաղդաւոր լինելու ջանքը մարդիս համար կարիք է դառնում: Գու հարցնումես, ի՞նչի համար պէտքէ սովորեմք դարձեալ կորցնել այն բանը, ինչ որ մեր ստեղծողն ինքն այնպէս տասանկ սիրել է սովորեցրել, — Բայց նոյն ստեղծող Աստուածը չէ, որ սովորեցրել է ծծի տղային անգամ իւր օրօրոցի մէջ, որ նա մի բոլորովին անհաստատ ու փուշ կեանք ունի: Մանուկն ևս իւր արտասուքն չունի, ինչպէս որ ծերն ունի: Մի՞թէ ամենաերկար ու ամենակարճ կեանքն սկսած օրօրոցից մինչ ի գերեզման, մշտական մի խրատ, մի ուսումն չէ, որ կհաստատէ միշտ այն յաւիտենական ճշմարտութիւնը, թէ աշխարհիս երեսին ոչ մի զուարճութիւն և ոչ մի ցաւ մշտական տեղականութիւն չունի, որ մենք երկուսի մէջն ևս ման եկը գալիս, որ Նոցա փոփոխականութիւնիցն սովորենք երկուսին ևս մեծ բանի տեղ չդնելու, որ մենք որովհետեւ ոչ միւր և ոչ միւսը վերջապէս մի ճշմարիտ մեզ գոհացնող բան չեն տալիս, այն մտքին գանք, թէ մարդիս հոգին բոլորովին օրիշ բաների համար պէտքէ ծնված լինի և ոչ թէ երկրաւոր պատահանքի փոփոխական խաղերի համար: Բայց ո՞ր պիտի պատենք մեր սրտի ու հոգւոյ այս անփոփոխ մշտական և չօշոժանալու ուրախութիւնն ու անգորբութիւնը, եթէ որ մեր կեանքի երկրաւոր հանգամանքներից դուրս չգայ մեզ համար, եթէ որ մեր երկրաւոր կեանքի հանգամանքներիցն այդպէս չհասկանանք բանը: Մեր հոգու ու սրտի այս անվրդով հանգստութիւնն ու գոհութիւնն պէտքէ պատենք մեր մէջ և այն յարաբերութիւնների մէջ, որ ունենք բոլոր աշխարհի հետ, յաւիտենականութեան հետ, մեր Փրկչի հետ ու մեր Արկնաւոր Հօր հետ: Պէտքէ գտնենք մեր հոգու այդ խաղաղութիւնը և մարքի անգորբութիւնն այն մեր համոզմանն մէջ թէ, ամենայն բան անօրինող ու կառավարող Աստուած անշափ իմաստուն է և անբաւ բարի, պէտքէ գտնենք մեր սուրբ պարտականութիւնների ամենաճիշդ կատարմանը

մէջ, այն մեր ջանքին մէջ, որով կ'յաղթենք ամենայն դժուարութիւններին, նեղութիւններին ու կկատարենք ամեն մի առաքինութիւն, որ մարդիս համար անկարելի բան չէ, որովհետեւ առաքինութիւններ գործելու յարմարութիւններով ստեղծված է: Ամենայն բարեբաղտութիւններից ամենամաքուրն ու ամացականը յառաջ է գալիս միայն այն վսեմ զգացմունքից, որ ունի մարդս իւր մասին, թէ ինքն առաքինի է:

Աւերմն մի խոշոր սխալ է այն, որ մարդ կարծումէ թէ, իւր մեղքով յառաջ եկած ցաւին մէջ աւելի հեշտ է մխիթարութիւն գտնել, քան թէ երբ որ մի ցաւ քաշումէ առանց ինքն մեղաւոր լինելու: — Մի՞թէ չգիտես դու, որ աշխարհիս մէջ աւելի զարհուրելի չարիք չկայ, քան թէ մեղքը, որ մարդիս ինքն իւրեան աչքից ձգումէ, որ մարդս ինքն իւր պատիւը կորցնումէ իւր իսկ աչքի առաջին:

Ով որ տեսնումէ, որ իւր սրտին սիրելիներից զրկվեցաւ նոցա մահով, իւր ժամանակաւոր բաղդաւորութիւնից, յաջողութիւնից, հարստութիւնից զրկվեցաւ գլխին եկած անբաղդութիւններով, իւր ունեցած պատուից զրկվեցաւ մարդիկների շարութեամբն, այլ մարդն դեռ ևս ամենայն բան կորցրած չէ, եթէ որ դեռ ևս ինքն իւր աչքիցն չէ ընկած, ինքն իւր առաջին իւր պատուից չէ ընկած, նա մի սուրբ հպարտութիւն է զգում՝ իւր սրտի մէջ, մտածելով, որ, ինչ որ քաշումէ, ինքն մեղաւոր չէ: Նորա սրտի համար մխիթարութիւն է օտար մարդի կարեկցութեան արտասուքը, նորանով նա հասկանումէ, որ ուրիշներն ևս իւրեան պատուումն: Նորա աղքատութիւնը, նորա անձար մնալն իւր համար մի կերպ յաղթութիւն է: Նա ինքն իւր մէջ ասում է հանգիստ սրտով, Աստուծու կամքն այսպէս էր: Արտաքին մարդը այս ինքն է, մարմնով սաստիկ սիրտը կոտորվումէ անբաղդութիւնից ու ընկնում: Բայց ներքին մարդն, հոգին աւելի ուժով է զլուխը բարձրացնում, ուղիղ կանգնում, առաջվանից աւելի բարձր է իւրեան տեսնում: Վերջապէս դադարումէ դողալուցն իւր գլխին եկած փորձանքի առաջ: Նա զգումէ որ — որ Աստուծոյ հրահրութեամբ իրարմէ:

Մենք մեր կեանքի մէջ, սովորաբար, այն մարդին ենք աւելի սրտանց մեղկանում, որ այնպիսի ցաւեր է քաշում, որոնց արժանի չէր ու պէտքէ չքաշէր. իսկ այնքան շենք ցաւում այն մարդի վերայ, որ ինքն է պատճառը իւր անբաղդութեանը: Այս ևս իւր բնական պատճառն ունի: Այնտեղ մենք կարեկցութիւն ենք ցոյց տալիս, իսկ այստեղ ընդունումենք զո՞հ սրտով Աստուծու հատուցանող արդարութիւնը: Մենք մեր տուած դատողութիւնների մէջ աւելի դատաւորի կերպ ենք բանեցնում, ու մինի քաշածը արդար ենք համարում, ուր որ մեղ երևումէ, որ իւր գործած մեղքի արժանաւոր պատիժն էր, իսկ ընդհակառակն ցաւ է տալի մեր սրտին, այն մարդի նեղութիւնն, որ աւելի լաւ վիճակի արժանի էր: Բայց եթէ որ մեր կարեկցութեան աստիճանն մեղ նման մարդի անբաղդութեան բարձր, ամ մեծ աստիճանին համեմատ լինէր, այն ժամանակ անտարակոյս մենք

այն մարդի վերայ աւելի կցաւէինք, որ իւր արած մեղքերի մէջն է ախ
քաշուում: Աւելի անքաղաք միշտ և ամեն ժամանակ այդպիսի մարդն է:

Պատճառ որ բաց ի դուրսի մեր տեսած տանջանքից, որ նա քաշումէ,
մի ներքին ցաւ ևս ունի, այս այն տանջանքն է, որ իւր խղճմտանքն իւ-
րեան տալիս է, վրդոված իւր ընդդէմ թէ, ի՞նչի համար այս մեղքը գոր-
ծեցիր, որ այդ սարսափելի ցաւերն քաշէիր, անմեղ մարդը այսպիսի ցաւ
չէ զգում: Բայց մեղաւոր մարդը, ինչ որ դուրսը ունէր իւր համար թան-
կազին, կորցրեց. սակայն մենակ այս չէ կորցրածն — նա իւր սեփական
արժէքն, արժանաւորութիւնն, ինչպէս ասենք, իւր ամենալաւ բանը,
ինքն իւրեան կորցրեց: Ամենամեծ և ամենից աւելի տանջող ցաւն այս է:
Նա իւր քաշած ցաւերն մի յաղթութիւն չէ համարում, այլ իւր արած
վատ գործերի և իւր վատութեան հետեանքն, նա հոգու մեծութիւն ցոյց
տալ չէ կարող, այլ աներեսութեամբ միայն կարող է այնպէս ցոյց տալ,
իրր թէ բանի տեղ չէ դնում իւր քաշած ցաւերն: Բայց այսպէս ձևացնելն
ու ինքն իւրեան այսպէս ցոյց տալն մի դառն ստիպանք է ու մի նոր տան-
ջանք իւր համար: Միշտ նորա մէջ ասումէ խղճմտանքը թէ, ես ինքս եմ
պատճառը իմ այսպիսի վիճակի մէջ գտնվելուս: աւելի բաղդաւոր կլինէի,
եթէ որ աւելի լաւ լինէի: Մինչև իւր բարեկամների իւրեան ցոյց տուած
ցաւակցութիւնը շատ անգամ իւր համար մի տանջող բան է դառնում,
որովհետև չէ կարողանում չմտածել, որ նոքա իւրեանից լաւ են:

Աւրեմն միտքովիր ով սիրտդ կոտրված մարդ. քո սրտիդ թեթևութիւն
լինի այն միտքը, որ քո վերայ եկած ձախորդութիւնը, փորձանքը քո մեղ-
քիցն չէր: Բո նեղութիւնը Աստուծու գործն է. չես կարող ընդդէմ կե-
նալ, պիտի ընդունիս: Աւրեմն սիրտ ան, քո նեղութեանդ մասին հոգսը
ևս Աստուծու բանն է և կլինի, նորա զօրութիւնն ու օգնութիւնը շատ
ու շատ է: Նա քեզ համար բարիք կ'առաջացնէ այն բանից, ինչ որ դու
քեզ համար անհասանելի ցաւի ու հոգսի աղբիւր ես համարում:

Բայց դու ևս այժմ Աստուծուն մի թողնիր. պինդ բռնիր նորա քղանց-
քը, այն ժամանակ միայն նա քեզ ոտի կկանգնեցնէ հզօր ձեռով: Մեծ
բանի տեղ մի դներ երկրաւոր բաների մէջ կորցրածդ. այն ժամանակ միայն
կտեսնես դու թէ ինչքան բարի բան դեռ ևս մնացել է քո սրտիդ համար
կտեսնես որ քո անբաղդութեանդ սարսափելի օրը քո ներքին պայծառու-
թեան սկիզբն է եղել քեզ համար, որ դու նոր ես հասկանում: Պատճառ
որ աշխարհայինը, անցաւորը, որ մինչև ցայժմ քեզ համար ամենասիրելի
բան էր, քո վերայիցդ ընկաւ, որ քեզ ցոյց տայ, թէ դու այսուհետև
միմիայն աստուածային ու յաւիտենական բանի ետեիցն պիտի լինիս: Այս-
պէս քո կեանքիդ վերջին ժամին վերջապէս կ'ընկնի քո վերայից ամեն բան,
որ քո պայծառանալը կատարեալ լինի:

Քանի կզնաս, սուրբ պահես քո սիրտդ ու հոգիդ ազնուութեան, ճշ-
մարտութեան, քաջութեան, մարդասիրութեան մէջ և ամենայն աստուա-
ծային ու բարեպաշտական մտքերի մէջ: Այն սխալանքները քեզանից հե-

ուս պահիր, որ քո բարի ճանապարհի մէջ լինելու արգելք են լինում: Աստուծու որդի որ դառնաս, չես կորչիր, որովհետեւ երկնքի ու երկրի Տէրը քո հայրդ կլինի:

Հասնու շատ անգամ, մեզ անբաղդու թիւն, փորձանք պատահած ժամանակը, սաստիկ ցաւած ու կոտորած սրտով ասումենք, անքննելի անհասկանալի են Աստուծու ճանապարհները: Լաց լինող մայրը իւր հիւանդ տղայի անկողնի մօտ դեռ ևս չէ հասկանում, թէ այդպիսի դեռ ևս անմեղ ու մաքուր հոգուն այդչափ չարչարանք քաշելն ի՞նչի համար էր: Բայց այս ցաւն ևս մի շար պատահումներից չէր, երկնաւոր Տէրոջ ձեռի գործն էր: Մի օր այս և այսպիսի մութ ու դժուարին հանելուկները զարմանալի կերպով կարող էին, կը յայտնվին. մի օր, արդէն այս աշխարհիս մէջն է եղել, թէ միայն միւս աշխարհի մէջ, ամենայն բան կատարեալ կերպով պետքէ հասկանանք: Ահա՛ — թո՛ւ ի՞նչ էր պէտքէ յայտնի լինի՛ն:

Թարգմ.

Գ. Ե. Ա.

Գ. Հիւանդաբեր Բոյնի Բնաջնջելը — օրի դէպքն թիւնի:

Արհեստական կերպով օդը մաքրելը հին ժամանակներում ևս գործ էին ածում վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ իբրեւ նախապաշտպանօղական միջոց, որովհետեւ այն ժամանակ քիմիական օդամաքրիչ նիւթերի հետ ծանօթ չէին, այդ պատճառով վարակումից պաշտպանուելու համար քաղաքների հրապարակներում մեծ խարոյկներ էին այրում: XIV դարում երբ Աւ ժանտախտը ահագին վնասներ էր անում ամենայն տեղ զարհուրանք և երկիւղ առաջացնելով, Փարիզի բժշկական մասնաբաժնի անդամները — որ այն ժամանակ մեծ ձայն ունէին, — առաջարկեցին ամենայն տեղ խարոյկներ այրել խաղողի որթերից, կանաչ դաբնուց և այլ թարմ ծառերից: Այդ տեսակ միջոցներ գործ դնելով ի հարկէ մարդիկ ենթադրում էին, որ օդի մէջ հիւանդաբեր նիւթեր կան, որոնք հասարակական առողջութեան օգտի համար պիտի բնաջնջուէին: Այժմ ևս մենք միևնոյն հայեցողութեան ենք հետեւում, միայն այն զանազանութեամբ, որ թիւնուելու, նեխուելու, և փախելու գործողութիւնների վերայ արած փորձերը և հետազոտութիւնները, դեզինֆեկցիայի գիտութեան հիմնաւոր գիտնական դրութիւն տուին, որ առաջուայ ժամանակներում բոլորովին չուներ: Փորձառական գործերը նմանապէս կանոնաւոր տեղեկութիւն տուին դեզինֆեկցիայի նշանակութեանը իբրեւ սանիտարական միջոց և հասարակական առողջապահութեան գործիք: Այժմ հետզհետեւ աւելի կարծիք է տարածվում որ դեզինֆեկցիայի բոլոր վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման դէմ հանրական եղանակ չէ, և թէ նորա գործադրութիւնը կարող է օգուտ բերել այն ժամանակ միայն, երբ վնասակար նիւթերը մաքրութեամբ լիովին չեն հեռացւում: